

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

לך רד מגדולתך

הלכה

באיסור בישול בשר וחלב

פרשת כי תשא – פרה תשפ"א

שנה כ"ג – קובץ כ"א [תשנ"ט]

יד"ל ע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: minchatasher1@gmail.com

פרשת כי תשא - פרה

באיסור בישול בשר וחלב

"לא תבשל גדי בחלב אמו" (ל"ד כ"ו).

"כתוב בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כ"ג י"ט, ל"ד כ"ו, דברים י"ד כ"א) ג' פעמים, אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין (טור סימן פ"ז)".

הנה תרי הלכתא למדו חז"ל ממה שהתורה לא אסרה אכילה והנאה בב"ח להדיא אלא מיתור לשון ד"לא תבשל גדי בחלב אמו".

א. דרך בישול אסרה תורה וכל שאין כאן בישול ונתנית טעם אין איסור דאורייתא באכילת בשר בחלב, אעפ"י שאוכל בשר וחלב ביחד ממש. הלכה זו מפורשת בחולין (ק"ח ע"א).

ב. אעפ"י שבכל שאר איסורי אכילה והנאה אין אסור תורה אלא בדרך אכילה ודרך הנאה, בבשר וחלב אף שלא כדרך הנאה אסור מה"ת. הלכה זו מפורשת בפסחים (כ"ה ע"א).

אך עצם גדר הבישול פרטיו ודקדוקיו, לא נתפרשו די צרכם בחז"ל, ויש לעיין אם ללמוד דיני בישול בב"ח מדיני בישול בשבת שנתפרשו יותר. ועיקר שאלתנו במה שיש לעיין באיסור בישול בשר וחלב האם דומה הוא במהותו לאיסור בישול בשבת, או שמא לא בחדא מחתא מחתינן להו, ואין לדמות מילתא למילתא, ולא הרי זה כהרי זה.

ושאלה זו נשאלת בעיקר בשני תחומים:

א. בשיעור הבישול, דהנה קיי"ל דכל שמבשל בשבת כמאכל בן דרוסאי חייב עליו משום מבשל, ויש לעיין באיסור בישול בשר בחלב האם גם חייב בשיעור כמאכל בן דרוסאי, או שמא בעינן בישול כל צרכו כדרכן של רוב בני אדם.

באיסור בישול בשר וחלב

ב. במה שמצינו בשבת דאין בישול אחר בישול (או"ח סי' שי"ח סעיף ד'), האם כך הדין גם לגבי בישול בשר בחלב, או שמא שאני שבת משום דבעינן בה מלאכת מחשבת משא"כ בבשר בחלב, או מטעם אחר.

ומצינו שנחלקו האחרונים בשתי השאלות הללו.

א

בשיעור הבישול

הנה נחלקו גדולי הפוסקים בשיעור בישול לגבי איסור בישול בשר בחלב, ושלש מחלוקות בדבר, ואבאר.

הנה איתא בחולין (ק"ח ע"ב):

"ובאי זה בשול אמרו בבשול שאחרים אוכלין אותו מחמת בשולו".

וברש"י (ד"ה אחרים) כתב:

"אחרים - עובדי כוכבים כלומר שנתבשל כל צרכו".

והנה הפרי חדש (סק"ג) נקט כדבר פשוט דהמבשל בשר בחלב כמאכל בן דרוסאי חייב, ותמה עליו הפרי מגדים (פתיחה להל' בשר בחלב) מדברי רש"י דרק בנתבשל כל צרכו חייב, והפרי מגדים נסתפק להלכה, עי"ש.

אך הפרי מגדים לא ראה את דברי הריטב"א בחולין שם שכתב:

"שאחרים אוכלין אותו. פרש"י ז"ל אומות העולם אוכלין אותו שנתבשל כל צרכו, ע"כ, ומסתברא דכל צרכו היינו כמאכל בן דרוסאי שדרך אומות העולם לאכול כן".

הרי לן הבנת הריטב"א שאף לשיטת רש"י חייב בבישול כמאכל בן דרוסאי ודין בשר בחלב כדין בישול בשבת.

באיסור בישול בשר וחלב

ובפתחי תשובה (ס"ק ב') הביא שהפרי מגדים (בפתיחה ד"ה חצי שיעור) נסתפק אם בפחות ממאכל בן דרוסאי יש איסור מדין חצי שיעור שאסור מן התורה, ולכאורה נראה דאכן יש בזה איסור תורה מדין חצי שיעור, וכך נקט הצ"ח בפסחים (כ"ב ע"א), עי"ש.

והכרתי (סימן פ"ז סק"ג) הביא בקצרה את מה שכתב בפלתי (סימן צ"ב סק"ג) ושם הביא מהכנפי יונה (סימן פ"ז) דהמבשל בשר בחלב עובר מיד באיסור תורה כאשר חלק מהרוטב של בשר מתבשל בחלב, אף שגוף הבשר לא הגיע לכדי מאכל בן דרוסאי.

אמנם אין בדבריו מחלוקת או דעה לגבי מה שנחלקו הגדולים הנ"ל אם איסור בישול בשר בחלב צריך בישול כל צרכו או במאכל בן דרוסאי סגי, ודו"ק בכל זה.

אמנם במקום אחר (פלתי סימן פ"ז סק"ג) כתב דשאני בשר בחלב משבת, ובבשר בחלב יש בישול אחר בישול והוכיח כן מהגמ', ובאמרי בינה (יו"ד דיני בשר בחלב ותערובת סי' ג') פלפל באריכות בענין זה, ודחה את ראיית הפלתי, עי"ש, ואכמ"ל.

ב

אין בישול אחר בישול

וגם בענין אין בישול אחר בבשר בחלב, שלש מחלוקות בדבר:

א. רבים מן האחרונים נקטו דדין בשר בחלב כדין שבת, וכשם שבשבת אין בישול אחר בישול כך גם בבשר בחלב. ולשיטת השו"ע דבלח שנצטנן יש בישול אחר בישול (שי"ח ס"ד) כך גם בבשר בחלב, כ"כ באליה רבה (תרע"ג ס"א) ובפרי מגדים (שם א"א סק"א), וכ"כ ביד אפרים (סימן פ"ז סק"ג), עי"ש.

ב. יש אומרים דאף דבשבת יש בישול אחר בישול בלח שאני בשר בחלב דכיון שדרך בישול אסרה תורה, ואין האיסור אלא בנתינת טעם אף בלח אין בישול אחר בישול, כך כתב ביד יהודה (סימן פ"ז בפירוש הארוך סק"א).

באיסור בישול בשר וחלב

ובשו"ת חת"ס (יו"ד סימן פ"ב) כתב לחלק דאם הבשר והחלב נתבשלו כל אחד לחוד המבשלים ביחד ודאי יש בו אסור תורה דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה ומעתה הבשר והחלב נותנים טעם זב"ז, אבל אם כבר נתבשלו ביחד אלא שנצטנן, החוזר לבשלים אינו עובר. ואף למ"ד דבשבת יש בישול אחר בישול בנצטנן, בבב"ח אין בא"ב אף בנצטנן לגמרי, עי"ש.

וכדברי החת"ס כתב גם הפמ"ג (סימן ק"ה סק"ב), עי"ש.

ועיין עוד בהגהות הגרעק"א (רי"ס פ"ז) דאין בישול אחר בישול בבשר בחלב.

ג. ויש שכתבו לאידך גיסא דאף ביבש, דלגבי בישול בשבת אין בישול אחר בישול, בבשר בחלב אסור מן התורה, דכיון דאיסור בישול בשר בחלב משום נתינת טעם הוא, כל בישול שיש בו נתינת טעם יש בו איסור אף שכבר נתבשל דמ"מ אף בבישול זה יש נתינת טעם, משא"כ בשבת שכל ענינו תיקון האוכל וכיון שכבר נתבשל אין בו תיקון. כך כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן ל"ח) וכ"ב במגדל עוז להיעב"ץ (דיני בשר בחלב פרק א' אות כ"ה). והפרי מגדים (סימן פ"ז שפ"ד סקי"ח) כתב דלהלכה נקטינן דבבשר בחלב יש בישול אחר בישול

וגדולי האחרונים פלפלו בשאלה זו לגבי נרות חנוכה העשויים מתערובת שיש בה חמאה וחלב, דבשער אפרים (סימן ל"ח) כתב דמותר להדליק בהם נר חנוכה דמצוות לאו ליהנות ניתנו ואין כאן איסור הנאה, ובאליה רבה שם תמה עליו דדל איסור הנאה מהכי, הלא הוא מבשיל בשר בחלב, וכמו דבשבת בלח יש בישול אחר בישול כך גם בבשר בחלב, וכ"ה בפרי מגדים שם. הרי שדימו בישול בשר בחלב לבישול בשבת כמבואר.

ובשבות יעקב כתב השואל לדחות את דברי האליה רבה, והשבות יעקב עמו לצד גיסו האליה רבה והסכים עמו לדחות את דברי השער אפרים וכתב דאף באופן דבשבת אין בישול אחר בישול אסור בבשר בחלב כמבואר.

הרי לן שני דרכי הבנה ביסוד איסור בישול בשר בחלב, והשאלה אם דין אחד וגדר אחד לבישול בשבת ובבשר בחלב. יש אומרים שדין זה כדין זה, ויש מחלקים בין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומלאכת המבשיל בתיקון האוכל והכשרתו לאכילה כמו

באיסור בישול בשר וחלב

כל מלאכות שעיקרן תיקון הדבר, ויש אומרים דכל איסור בישול בשר בחלב בערבוב טעם חלב בטעם בשר.

והאחרונים שאכן חילקו בין איסור בישול בשר בחלב למלאכת מבשל בשבת יש מהם שנקטו מכח סברא זו להקל בבשר בחלב אף בבישול אחר בישול בלח, ויש מהם שהחמירו בבשר בחלב אף ביבש וכמבואר.

ודו"ק בכל זה כי קצרתני.

ג

בבישול של כליה

והנה השואל בתשובות שבות יעקב שם דחה את קושית הא"ר מטעם אחר, דלא מסתבר שיש איסור בישול בב"ח בהדלקת הנר דמיקלא קלי איסורא ואין אסור בישול בב"ח אלא בבישול שמכשיר את המבושל לאכילה, ולא בבישול של כליה.

והשבות יעקב עמד לצד גיסו האליהו רבה, אך בעניי לא ברירא לי מה תשובה השיב לסברת השואל, ואף שכתב דבבישול בב"ח אף בכלי שני יש בישול וכדו', מ"מ לא השיב על סברת השואל דמ"מ מסתבר דאין איסור בישול בב"ח בבישול של כליון כשאינו מתקן את הבב"ח לאכילה, עי"ש.

ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן צ"ב) כתב היפך הדברים דבהדלקת נר בשבת אין איסור בישול כלל, דמלאכות שבת ילפינן מבישול סממנים במלאכת המשכן, וכל שאינו דומה לבישול סממנים אין זה מלאכה, "ושם היה בישול הסממנים שדבר המבשל היה בעולם והיה צריכים לו".

ושוב כתב:

"ומ"מ ענין בישול בשבת הוא שצריך להדבר המתבשל ועכ"פ נשאר בעולם מה שאין כן כשכלה והולך ואחר הבישול לא נשאר בידו מאומה אף על פי שמכל מקום בישל הדבר ההוא, ולענין בב"ח עשה תועבה דרחמנא קפיד אמעשה הבישול ההוא".

באיסור בישול בשר וחלב

וכבר נתקשיתי להבין את דב"ק של החת"ס (עיין מנחת אשר שבת סימן ס"ח אות ו'), דבאמת יש לאדם לא רק תועלת אלא אף צורך בבישול זה דנר, דרק ע"י בישול המוצק הופך לנוזל ונמשך לתוך הפתילה, והרי זה דומה למבשל תבשיל ואוכלו מיד, והאופה לחם ואוכלו מיד עם קרימת פניו וכי אינו חייב.

ובדוחק צריך ליישב דברי רבן של ישראל דמ"מ אינו דומה לבישול סממנים דמשכן, דהנאתו וביעורו באין כאחד, ותיכף לבישול נשרף השמן ולא מצינו כה"ג במשכן. אך כבר ביארתי במק"א לבאר דלעולם לא בעינן במלאכות שבת שיהיה דומה ממש למלאכת המשכן, ולא צריך דומיא דמשכן אלא במהות המלאכות וענינם, ולא באופן עשייתם, ומשו"כ דברי החת"ס עדיין תמוהים בעיני.

ומאידך נלענ"ד שסברת השואל בשבות יעקב סברא אלימתא היא, דאין איסור בישול בב"ח אלא בבישול לשם אכילה או עכ"פ בבישול המכשיר ומתקן את התבשיל שיהיה ראוי לאכילה דהלא במאכלות אסורות עסקינן, וכשם שאמרו דאין איסור אכילה אלא דרך בישול, כך נראה דאין איסור בישול אלא דרך אכילה, משא"כ בדבר הכלה מן העולם ע"י בישולו.

ולא מיבעי' לשיטת הכס"מ ולפשטות דברי הרמב"ם (עיין לקמן אות ד') שלא אסרה תורה את הבישול אלא מחשש שלא יבואו לאכול, דמסתבר אפוא שאין איסור בישול אלא במה שראוי לאכילה ע"י בישולו, אלא אף לולי דבריהם, מ"מ מדובר במאכלות אסורות, ואף שלא מצינו איסור בישול בשאר מאכ"א, מ"מ כיון דבמאכ"א עסקינן מסתבר לפרש את איסור הבישול בענין המכשיר את המתבשל לאכילה.

כך נראה לדעתי הקט ביסודן של דברים.

ד

בטעם איסור בישול בשר בחלב

כתב הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות הלכה א')::

"בשר בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה, וקוברין אותו ואפרו אסור כאפר כל הנקברין, ומי שיבשל משניהם כזית כאחד לוקה שנאמר לא

באיסור בישול בשר וחלב

תבשל גדי בחלב אמו, וכן האוכל כזית משניהם מהבשר והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף על פי שלא בשל", ובהלכה ב' כתב "לא שתק הכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבשול כלומר ואפילו בשולו אסור ואין צריך לומר אכילתו, כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת".

עוד כתב הרמב"ם (פ"א מטומאת מת ה"ב):

"טומאת משה מפי השמועה, וקל וחומר הדברים, אם נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא שנאמר 'והנושא את נבלתם' המת לא כ"ש, ומה נבלה שמגעה טומאת ערב משאה טומאת ערב אף המת שמגעו טומאת שבעה משאו טומאת שבעה, אין טומאת משה במת מדברי סופרים אלא דין תורה, ויראה לי ששתק ממנה הכתוב כדרך ששתק מאיסור הבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת, ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו, כך שתק מטומאת משה במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו".

ובכס"מ הקשה, דכיון דאיסור אכילת בשר בחלב נלמד בק"ו מבישולו, מ"ט לוקין ע"ז, הא אין עונשין מן הדין, וכתב ליישב בב' אופנים וז"ל:

"ובשר בחלב מכיון שאסר בישולו הוי בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בבל תאכל, א"נ, דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול".

הנה מבואר בדברי הכס"מ דלא אסרה תורה בישול בב"ח אלא כסייג שלא יבוא לאכול בשר בחלב, (וכבר מצינו שגם התורה עשתה סייג לדבריה באבות דר' נתן פ"ב "איזה סייג שעשתה תורה לדבריה, הרי הוא אומר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב יכול יחבקנה וינשקנה וידבר עמה דברים בטלים ת"ל לא תקרב").

והחתם סופר בחולין (ק"ח ע"ב) הביא ראיה לדברי הכסף משנה מהמבואר שם דשיעור איסור בישול הוא בכזית כמו איסור האכילה. אמנם לענ"ד אין בזה ראיה גמורה, וכיוצא"ב מצינו באיסור בל יראה וב"י דשיעורו בכזית כאיסור אכילת חמץ בפסח, ואין מזה הכרח דהוי סייג לאיסור אכילה, אך גם באיסור בל יראה אפשר דהוי סייג לאיסור אכילת חמץ, ואכמ"ל.

באיסור בישול בשר וחלב

ולפי דבריו כתב הגאון מטשעבין בשו"ת דובב מישרים (ח"א סימן ל') להקל לכימאי יהודי לבצע בדיקת מוצרי שוקולד ע"י בישול ותכלית הבדיקה לקבוע אם יש במוצר בשר וחלב, דכיון דמבואר בפסחים (י"א ע"א) דבשעת בדיקת חמץ אין חשש שמא יבוא לאכול, כמו כן בשעה שבודק מאכל כדי לוודא שאין בו חשש בשר בחלב אין חשש שיבוא לאכול (ובגוף סברא זו דבשעה שעוסק בבדיקה אין חשש שיבוא לאכול עיין מה שנתבאר בשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן ל"ג).

וגם בשו"ת הר צבי (יו"ד סימן ע"ט) פלפל בשאלה זו, עי"ש.

ויש לדון עוד לפי"ד הכסף משנה בקושיית הגרעק"א (ביו"ד סימן צ"ב ס"ב) במה שמותר לנער קדירת בשר שנפל בה טיפת חלב כדי שיתפשט הטעם ותתבטל בששים, והלא ע"י הניעור מבשל הוא בשר בחלב, ואם כל איסור בישול אינו אלא סייג שמא יבוא לאכול, יש לומר דכיון שע"י ניעור זה בטל החלב בששים ואין בו איסור אכילה, שוב גם איסור בישול אין בו, ומ"מ הרעק"א הניח קושיא זו בצ"ע.

וכעין זה יש לומר לגבי מה שכתב החת"ס בשו"ת (יו"ד סימן צ"ב) לחלק בין בישול בשבת לבישול בשר בחלב, דאף דלגבי שבת אין איסור מלאכת בישול כאשר הדבר שהמלאכה נעשית בו הולך לאיבוד משום דלא הוי דומיא דמשכן, לגבי בב"ח אף בכה"ג הוי בכלל איסור בישול, ולפי"ד הכס"מ יש לטעון דכאשר המתבשל הולך לאיבוד אין איסור בישול כיון דאין חשש שיבוא לאכול.

אך באמת כל אלה הם רק דברי פלפול, דאף אם נניח דאכן איסור בישול בב"ח סייג הוא לאיסור אכילה, מ"מ פשוט דכיון דאיסור דאורייתא הוא, אסור הוא בכל ענין אף כשאין חשש שיבוא לאכול בפועל.

ובאמת לא מצינו בכס"מ שיכתוב בזה כל נפ"מ להלכה דלא בא אלא לבאר לשון הרמב"ם כמבואר, ומסתבר דכיון דלא דרשינן טעמא דקרא אין בזה נפ"מ להלכה, וכבר כתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג סימן כ"ו) על הנותנים טעם לפרטי המצוות "וכל מי שמטריד עצמו לתת סבה לדבר מאלו החלקים הוא בעיני משתגע שגעון ארוך", הרי דאף במה שאמרו בו טעם כללי אין הטעם קובע בפרטי הדין, ודו"ק. וכבר כתב הדובב מישרים שם לפקפק בזה אם דרשינן טעמא דקרא עי"ש.

באיסור בישול בשר וחלב

אמנם מה שהקשה הדובב מישרים שם מחולין קי"ג די ש איסור בישול בב"ח כשמבשל חלב בחלב אף שאין בו איסור אכילה דאין איסור חל על איסור, הרי דאין איסור בישול משום אכילה, יש לדחות דבאמת מבואר ביבמות ל"א דרק לגבי מלקות אין איסור חל על איסור, אבל באמת יש בזה חומרא יתירה ותוספת איסור וא"כ לק"מ על הכס"מ, וז"פ. ועיין בזה בקובץ הערות (סימן ל' אות ז').

ובכל עיקר איסור הבישול בב"ח נאמרו בראשונים וקדמונים טעמים שונים, החינוך במצוה צ"ב כתב ב' טעמים, או משום שנהגו בזמנם לבשל בב"ח לעבו"ז, או משום דהוי כעין כישוף, עי"ש. ובצרור המור כתב טעם עפ"י הקבלה דבשר הוי דין וחלב הוי רחמים עי"ש, ואכמ"ל.

ה

בדין צליה וטיגון

והנה נחלקו הראשונים אם יש איסור דאורייתא בצליה ובטיגון בשר בחלב או שמא אין איסור אלא בבישול בלבד.

הש"ך (סימן פ"ז סק"א) כתב על דברי השו"ע שאינו אסור מה"ת אלא דרך בישול "כלומר, אבל לא ע"י כבוש ומליחה שאינו דרך בישול". ויש לעיין בכונתו, האם טיגון וצליה הוי בכלל בישול כיון דמ"מ הוי ע"י אש, ורק כבוש ומליחה יוצאים מן הכלל דלא הוי ע"י אש, או שמא מילתא דפסיקא נקט.

דעת רש"י (סנהדרין ד' ע"ב) דדרך בישול אסרה תורה אבל אין איסור דאורייתא בטיגון, וז"ל "דרך בישול – חלב צלול כמים, ואיכא בישול, אבל חלב אינו בישול אלא טגון". וכ"ה בתוס' שם, וכך נקט המהר"ם שיף להלכה, בפסק שכתב בסוף מסכת חולין, עי"ש.

אך הפרי חדש (סימן פ"ז סק"ג) כתב דגם צליה וטיגון אסורים מה"ת, ובפרי מגדים (מש"ז סק"א) כתב דצלי אסור מה"ת דהלכה כפר"ח אבל לגבי טיגון הביא את דברי רש"י ותוס' דאין בו איסור מה"ת והביא גם את דברי מהר"ם שיף, עי"ש.

באיסור בישול בשר וחלב

אך תמה אני איך אפשר דצליה אסור מה"ת אף שאין בו מים ושמן כלל וטיגון בשמן או חלב דדמיא טפי לבישול אין בו איסור מה"ת, ובמאי עדיף צלי מטיגון.

ונראה בשיטתם דכיון דדרך בישול אסרה תורה דהיינו דרך נתינת טעם ורק ע"י בישול הבשר והחלב נותנים טעם זב"ז שאני צליה מטיגון, דכאשר צולין בשר בחלב דהיינו בשר שנבלע בו חלב, ע"י הצליה הבשר והחלב נותנים טעם זה בזה, משא"כ בטיגון דכאשר מטגנים בשר בשמן אין התכלית הנרצה שהשמן יתן טעם בבשר או הבשר בשמן, ואין השמן משמש אלא כמים, דהיינו כאמצעי לטיגון הבשר, ואין זה כל כך דרך בישול דנתינת טעם, ודו"ק בזה.

ושאלה זו יש בה נפ"מ גדולה להלכה ולמעשה, ועוד חזון למועד בהלכתא פסיקתא, ואכמ"ל.

לך רד מגדולתך

לך רד מגדולתך

"לך רד – מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם"
(רש"י ל"ב ז').

הן סוגיה זו של חטא העגל מן הסתומות והעמומות שבתורה. היעלה על הדעת שדור המדבר שבעיניהם ראו את כבוד ה' ששכן על הר סיני, יכפרו בעיקר ויעבדו אלהים אחרים.

אלא נראה ברור ופשוט שלא כפרו באלקי ישראל, וכוונתם היתה לתועלת אלא שטעו בזה טעות גדולה, וכבר נאמרו בזה כמה דרכים.

והנראה בזה עיקר שהעלו על דעתם שעל ידי עגל זה ינהיגם הקב"ה ויתגלה להם רצונו. וכעין מה שמצינו בכרובים שאמרו חז"ל (בב"ב צ"ט ע"א) "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום פניהם אל הבית". הרי שהקב"ה גילה נחת רוח או חלילה מורת רוח כביכול ע"י הכרובים, וכך חשבו עושי העגל יעשה גם ע"י עגל הזהב.

ומצינו במדרש (שמות רבה מ"ב, מ"ג) שעגל זה נעשה ע"י שמות והפיחו בו רוח חיים עד שהיה מתהלך ואוכל עשבים וכמ"ש "תבנית שור אוכל עשב" (תהלים ק"ו כ').

ונשאלת אפוא השאלה א"כ במה חטאו ובמה פשעו, ולמה נחשב עגל זה לעבו"ז. במה שונה היה העגל מן הכרובים שהן הם קודש קדשים והעגל חולי חולין.

וכתב הבית הלוי (עה"ת פרשת כי תשא) הכרובים קודש הם משום שנצטוונו לעשותן והעגל טמא הוא משום שלא נצטוונו לעשותו, וזה כל ההבדל ביניהם.

הגאון האדיר ר' ברוך פרענקל זי"ע בעל הברוך טעם בספרו עה"ת מרגניתא דרב כתב שלכן כתוב בתורה (דברים ו' ד') "שמע ישראל ה'

לך רד מגדולתך

אלקינו ה' אחד" בד' רבתי (זוהר רעיא מהימנא פרשת פנחס עמוד רנ"ח ע"א) ומאיךך כתוב (שמות ל"ד י"ד) "כי לא תשתחוה לאל אחר" בר' רבתי כדי להדגיש את ההבדל בין ה' אחד ובין "כי לא תשתחוה לאל אחר", וכשם שכל ההבדל שבין הד' והר' אינו אלא קוץ קטן שבד' שאינו בר', כך כפסע בין אמונה תמימה ושלימה ובין הכפירה בעיקר.

ובדרך דרש כתב לפרש מש"כ (בראשית ג' י"ח) "קוץ ודרדר תצמיח לך" – דר דר הלא הנה אותיות הריש והדלת. אלה האותיות של ה' אחד וחלילה אל אחר. וזה שכתוב בחטא העגל "לך רד כי שחת עמך" (ל"ב ז'), ופירשו חז"ל (ברכות ל"ב ע"א) "רד מגדולתך" היינו אותיות ר' וד'. ובדרך רמז הוסיף לפרש רד מגדולתך, שאמר הקב"ה לשווא ולחנם הגדלתי אות הד', והלא נכשלו בניי ולא הבחינו בין אמונה שלימה לעבודה זרה.

ובאמת מצינו לשון זה "לך רד" בשני פסוקים בתורה.

"ויאמר אליו ה' לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים
והעם אל יהרסו לעלת אל ה' פן יפרץ בם" (שמות י"ט כ"ד).

"וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית
מארץ מצרים" (שמות ל"ב ז').

וכנגד שני אלה כתוב לאמר, קוץ ודרדר תצמיח לך.

והן אמרו חז"ל (סנהדרין ק"ב ע"א) לפרש את מש"כ "וביום פקדי
ופקדתי עליהם חטאתם" א"ר יצחק אין לך כל פורעניות שבאה לעולם
שאין בה אחד מעשרים וארבעה בהכרע ליטרא של עגל הראשון. ולבי
אומר לי גם שאין לך דור שאין שמץ עון מחטא העגל, והא בהא תליא.

מבחן זה ונסיון זה מלווה את אנשי האמונה בכל דור ודור, וחבל דק
מפריד בין אמונה טהורה ותמימה בהקב"ה, בתורה ובחכמיה, ובין אלהי
נכר בן אלף פנים. לפעמים זה אמונה בכחי ועוצם ידי עשו לי את הכל
החיל הזה, ולפעמים זו התכחשות להשגחה פרטית וכדו'.

לך רד מגדולתך

כל אלה יונקים מחטא העגל, ומכל אלה צריכים אנו להתרחק כרחוק
מזרח ממערב.

הבה נתחזק באומנות אבותינו ואמונתם. על ה' נשליך יהבנו ונאמין בו
ובתורתו לעולמים.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

